

ТЕМА ЛЕКЦІЇ
**«ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ
І КЛАСИФІКАЦІЯ ПОРУШЕНЬ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ»**

Викладач кафедри спеціальної психології,
корекційної та інклюзивної освіти
Кібальна Катерина Олександрівна

План

1. Структура порушення психофізичного розвитку дитини.
2. Класифікація порушень психофізичного розвитку.
3. Екзогенні та ендogenousні причини порушень психофізичного розвитку.
4. Спадкові, вроджені та набуті форми ураження певної функції.

Література:

1. Мартинчук О.В. Основи корекційної педагогіки: [навч.-метод. посіб. для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта»] / Олена Валеріївна Мартинчук. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – 288 с.
2. Маруненко І.М. Роль спадковості та навколишнього середовища в генезі захворювань: [науково-методич. посіб.] / І.М. Маруненко, Л.Г. Горяна, Є.О. Неведомська. – К.: Вітас, 2010. – 64 с.
3. Синьов В.М. Основи дефектології: [навч. посібник] / В.М. Синьов, Г.М. Кобернік. – К.: Вища школа, 1994. – 143 с.
4. Спеціальна педагогіка: [понятійно-термінологічний словник] / За ред. акад. В.І. Бондаря. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 436с.

Поняття «дефект» — центральне для корекційної педагогіки — було детально розроблено Л. С. Виготським.

У структурі будь-якого дефекту можна виділити:

первинний дефект

- (спричинений органічним ураженням мозку або функціональною незрілістю його структур);

вторинні порушення

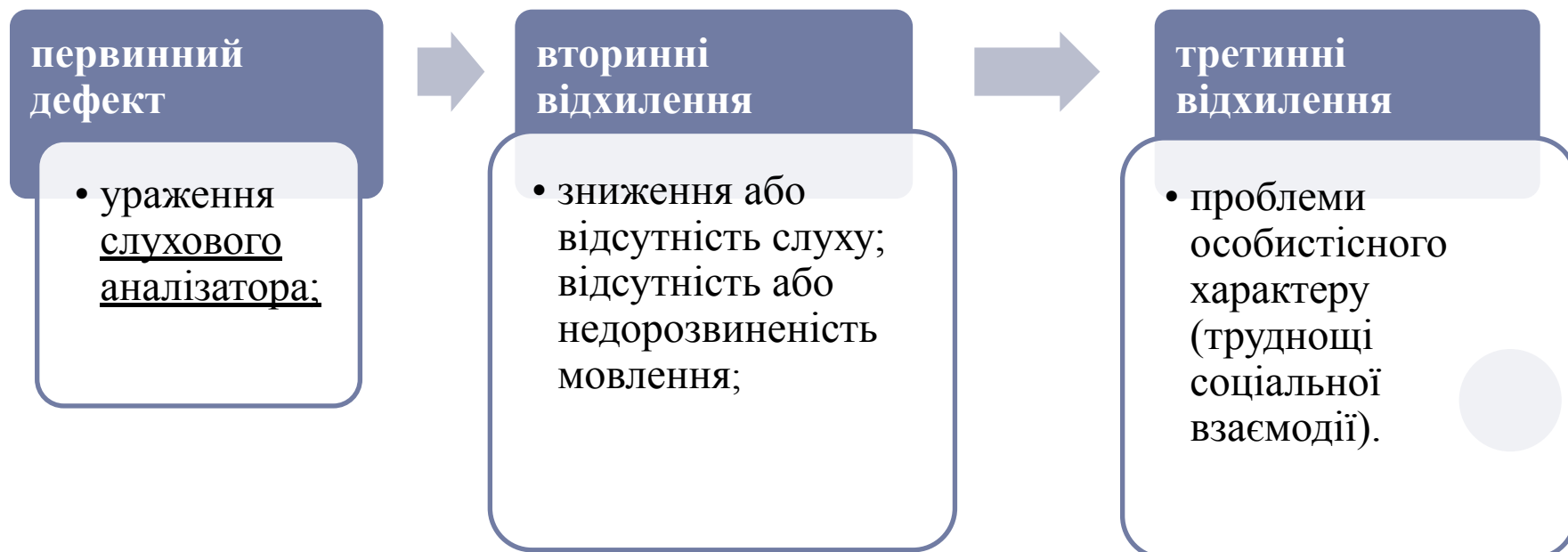
- (вторинні порушення виникають як наслідок первинних порушень, і насамперед вони є основним об'єктом психолого-педагогічного вивчення і корекційного впливу);

третинні відхилення

- (виникають як особистісні та соціальні нашарування).

Л. С. Виготський вказує наступні закономірності, які можна вважати загальними для різних порушень розвитку:

- 1. Розходження (дивергенція) двох планів розвитку психіки: біологічного і соціального (психічного).**
- 2. Можливість компенсації порушень за рахунок опори на збережені функції (учення Л. С. Виготського про складну, системну будову дефекту).**

В.І. Лубовський узагальнив результати власних досліджень і праць учених-дефектологів і дійшов висновку, що у всіх дітей з відхиленнями в розвитку:

- *змінюється здатність до сприймання, переробки, зберігання і використання інформації;*
- *спостерігається недостатність участі мовлення у перебігу психічних процесів;*
- *недоліки словесної регуляції дій;*
- *страждає процес комунікації.*
- *соціальна дезадаптованість дитини,*
- *спостерігається низький рівень психічних процесів (уваги, предметного і соціального сприймання та уявлень, пам'яті, мислення);*
- *спостерігається несформованість мотиваційної та емоційно-вольової сфери,*
- *недостатність розвитку моторики, зниження довільності психічних процесів, діяльності і поведінки.*

Класифікації порушень психофізичного розвитку

За часом виникнення розрізняють

- ❖ вроджені (*ДЦП, розумова відсталість*);
- ❖ набуті (*деменція, афазія*) відхилення у розвитку.

За зворотністю:

- ✓ зворотні (*порушення звуковимови, не спричинені органічними ураженнями кори головного мозку, ЗПР*);
- ✓ частково зворотні (*афазія*);
- ✓ незворотні відхилення (*розумова відсталість*) у розвитку.

За локалізацією:

- тілесні порушення;
- Сенсорні порушення;
- Порушення діяльності мозку.

В.М.Коберником та В.М.Синьовим була запропонована класифікація у відповідності з вітчизняною **системою спеціальних освітніх закладів** із виокремленням наступних груп:

- Діти зі стійкими порушеннями слухової функції (глухі, слабочуючі, пізньооглухлі).
- Діти з порушеннями зору (сліпі, слабозорі).
- Діти зі стійкими порушеннями інтелектуального розвитку на основі органічного ураження ЦНС.
- Діти з тяжкими мовленнєвими порушеннями.
- Діти з комплексними розладами.
- Діти з порушеннями опорно-рухового апарату.
- Діти із затримкою психічного розвитку.
- Діти з психопатичними формами поведінки.

Класифікація порушень, розроблена

В. В. Лебединським (1985 р.) є однією з найпоширеніших.

- *1. Загальне психічне недорозвинення* (типовою моделлю якого виступає вроджена розумова відсталість – РВ).
- *2. Затриманий психічний розвиток* (інфантилізм, гіперактивність, ЗПР).
- *3. Ушкоджений психічний розвиток* (деменція-набута розумова відсталість).
- *4. Дефіцітарний психічний розвиток* (порушення сенсорних систем).
- *5. Викривлений психічний розвиток* (аутистичні порушення, рання дитяча шизофренія).
- *6. Дисгармонійний психічний розвиток* (психопатії, порушення емоційно-вольової сфери).

1. Загальне психічне недорозвинення

- Характеризується **тотальною незрілістю мозкових систем**, насамперед, найскладніших, що потребують тривалого періоду розвитку, переважають явища затримки або уповільнення розвитку всіх компонентів психічної активності - ретардації.

2. Затриманий психічний розвиток

- Характеризується *парціальною ретардацією із різним ступенем зворотності*, **мозаїчністю** відхилень психічного розвитку; відмічається уповільнення темпів формування пізнавальної та емоційної сфер з їх тимчасовою фіксацією на ранніх вікових етапах.
-

3. Ушкоджений психічний розвиток

- **Деменція** — набута розумова відсталість, стійке ослаблення інтелектуальної діяльності у сполученні з розладами пам'яті та емоційно-вольової сфери.
- Виникає внаслідок органічних захворювань мозку при шизофренії, епілепсії, загальних захворюваннях (менінгоенцефаліти), травмах мозку.
- **Деменція має прогресуючий характер**, тобто спостерігається повільне прогресування хворобливого прогресу

- порушення або недорозвинення сенсорних систем (*слуху, зору, мовлення, опоно-рухового апарату*). Первинне ураження аналізатору призводить до недорозвинення функцій, пов'язаних з ними найтісніше, а також до уповільнення розвитку низки інших функцій, пов'язаних з ураженою опосередковано.

5. Викривлений психічний розвиток

- **Аутизм** – тяжке порушення розвитку, що характеризується значними недоліками у формуванні соціальних і комунікативних зв'язків із реальністю; проявляється в зосередженості на власних переживаннях, обмеженні спілкування з іншими людьми, а також проявами стереотипних інтересів (В. І. Бондар, В. М. Синьов).

6. Дисгармонійний психічний розвиток

- Моделлю дисгармонійного розвитку є ряд психопатій.
- **Психопатії** – це стійкі вроджені особливості особистості, що заважають їй адаптуватися в середовищі. За Р. Є. Сухаревою, характерна «неадекватна реакція на зовнішні подразники, унаслідок чого більш-менш порушена поведінка і утруднена активна пристосовність до навколишнього середовища» (1959).

Ранние признаки Аутизма

(от 2х лет)*

Не смотрит в глаза

Не интересуется детьми

Не любит прикосновений

Чувствителен
к некоторым звукам

Выстраивает предметы в линейку

Нет речи.
Не может сказать чего хочет

Не осознает опасных ситуаций

Гиперактивен или
наоборот пассивен

Частые истерики

Форми ураження певної функції поділяють на:

•вроджені порушення

- спричинені шкідливим впливом на плід генетичних факторів,
- інтоксикацій,
- інфекцій,
- травм,
- порушення живлення,
- гормональним розладами,
- резусною несумісністю груп крові матері та дитини,
- впливом медичних препаратів,
- алкоголю наркотичних та отруйних речовин .

•набуті порушення

- зумовлені, переважно, різноманітними шкідливими впливами на організм дитини під час народження та у наступні періоди розвитку:
- механічні ушкодження плоду,
- тяжкі пологи,
- пологова асфіксія,
- крововиливи у мозок,
- інфекційні захворювання тощо).

